

حضرت امام سپس به روایاتی که تیمم را بیان کرده می‌پردازند، ایشان می‌نویسند:

«و تدلّ علیه أيضاً روايات:

منها: [صحیحة محمد بن مسلم،] صحیحة محمد بن مسلم عن أبي عبد الله (عليه السلام) قال: سألت عن رجل أجنب في سفر، و لم يجد إلّا الثلج أو ماءً جامداً، فقال: «هو بمنزلة الضرورة، يتيمّم، و لا أرى أن يعود إلى هذه الأرض التي توبق دينه».

و الظاهر أنّ المراد من عدم وجدان غير الثلج و الماء الجامد، عدم وجدان ما يتوضأ به، لا ما يتيمّم به اختياراً كما زعمه صاحب «الوسائل» فحينئذٍ تدلّ على أنّ التيمّم مصداق اضطراريّ سوّغ في حال الضرورة، و يدلّ ذيلها على عدم جواز تحصيل الاضطرار اختياراً، و أنّ الترابية ما وفت بما وفت المائية، و الذهاب إلى تلك الأرض لأجل تفويت التكليف الأعلى من قبيل هلاك الدين و تفويت ما يجب تحصيله.»^۱

توضیح:

۱. در روایت گفته به زمینی که در آن آب یافت نمی‌شود (که ظاهراً یعنی وضو ممکن نیست)، نروند (توبق) دینه: فراری می‌دهد دین او را)
۲. صاحب وسائل روایت را چنین معنی کرده است: در آن سرزمین چیزی که بشود بر روی آن به صورت اختیاری تیمم کرد (یعنی خاک نیست) یافت نمی‌شود.
۳. با توجه به معنی ما، معلوم می‌شود اختیاراً نمی‌شود خود را مضطر کرد. و تیمم وافی به آنچه وضو به آن وافی است، نیست.

ما می‌گوئیم:

۱. کلام صاحب وسائل چنین است:
«هَذَا مَحْمُولٌ عَلَى أَنَّهُ يَتِيمَمُ مِنْ غُبَارِ ثَوْبٍ وَ نَحْوِهِ كَمَا مَرَّ وَ لَيْسَ بِظَاهِرٍ فِي أَنَّهُ يَتِيمَمُ بِالثَّلَجِ.»^۲
۲. ظاهر عبارت صاحب وسائل چنین است که گوئی روایت درباره جای است که خاک وجود ندارد و لذا باید بر غبار لباس تیمم کرد.

۱. کتاب الطهارة (للإمام الخميني، ط - الحديثة)، ج ۲، ص ۱۴.

۲. وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۵۵.

حضرت امام به روایت دیگری اشاره کرده و می‌نویسند:

«و منها: ما دلت علی وجوب شراء الماء علی قدر جدته و لو بمائة ألف و کم بلغ، قائلاً: «و ما یشتري

بذلك مال كثير»^۱

ما می گوئیم: روایات چنین است:

۱. «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبُرْقِيِّ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ صَفْوَانَ

قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَ عَنْ رَجُلٍ اخْتَجَّ إِلَى الْوُضُوءِ - لِلصَّلَاةِ وَ هُوَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ - فَوَجَدَ بِقَدْرِ مَا

يَتَوَضَّأُ بِهِ بِمِائَةِ دِرْهَمٍ - أَوْ بِأَلْفِ دِرْهَمٍ وَ هُوَ وَاجِدٌ لَهَا - يَشْتَرِي وَ يَتَوَضَّأُ أَوْ يَتَيْمَّمُ قَالَ لَا بَلَّ يَشْتَرِي -

قَدْ أَصَابَنِي مِثْلُ ذَلِكَ فَاشْتَرَيْتُ وَ تَوَضَّأْتُ - وَ مَا يَسْرُنِي بِذَلِكَ مَالٌ كَثِيرٌ.

وَ رَوَاهُ الشَّيْخُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى مِثْلَهُ وَ رَوَاهُ الصَّدُوقُ مُرْسَلًا عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَ نَحْوَهُ

إِلَّا أَنَّهُ أَسْقَطَ قَوْلَهُ وَ هُوَ وَاجِدٌ لَهَا وَ قَالَ وَ مَا يَسُوؤُنِي بِذَلِكَ مَالٌ كَثِيرٌ»^۲

ما می گوئیم:

مطابق آنچه مصحح‌های کافی چاپ دارالحدیث آورده‌اند در برخی از نسخه‌ها به جای «و ما یسرئلی»،

«و ما یشتري» ضبط کرده است (یعنی در مقابل پولی که داده‌ایم، مال کثیری را خریده‌ایم چراکه آب برای وضو

می‌باشد و ثواب زیادی دارد)

اما در برخی نسخه‌ها «و یسرئلی» ضبط شده است (یعنی مال زیادی که در مقابل این داده‌ام - اگر نمی‌دادم و

باقی می‌ماند - مرا خوشحال نمی‌کرد)

و در برخی نسخه‌ها هم «و ما یسوؤنی» ضبط شده است (یعنی مال زیادی که داده‌ام، مرا ناراحت نمی‌کند)

مرحوم غفاری در ذیل این روایت احتمال داده است که «ما» در «ما یسوؤنی» استفهامیه باشد و مبتدایی هم در

جمله حذف شده باشد (یعنی چه چیزی مرا ناراحت کند در حالیکه [آنچه خریده‌ام] مال کثیری است).^۳

۲. «مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ الْعَبَّاسِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدًا صَالِحًا عَ عَنْ قَوْلِ

اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْ لَا مَسْتَمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيْمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا - مَا حَدَّثُ ذَلِكَ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا

بِشِرَاءٍ أَوْ بَعْيَرٍ شِرَاءٍ - إِنْ وَجِدَ قَدْرَ وُضُوءٍ بِمِائَةِ أَلْفٍ - أَوْ بِأَلْفٍ وَ كَمْ بَلَغَ قَالَ ذَلِكَ عَلَى قَدْرِ جِدَّتِهِ.»

۱. کتاب الطهارة (للإمام الخميني، ط - الحديثية)، ج ۲، ص ۱۴.

۲. وسائل الشيعه، ج ۳، ص ۳۸۹.

۳. من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۳۵.

ما می گوئیم:

در تفسیر عیاشی روایت به گونه‌ای نقل شده که اضطراب نقل وسائل الشیعه را ندارد. در نقل تفسیر عیاشی

«قال» بعد از «ما حد ذلک» وجود ندارد و لذا معنی چنین می‌شود:

از امام پرسیدند حد عدم وجدان چیست؟ آیا نیافتن چه با شراء و چه بدون شراء را شامل می‌شود، اگر بیابند

به صد هزار یا (هزار) هزار؟ و چه مقدار است آن؟ حضرت پاسخ می‌گویند عدم وجدان به اندازه تلاش است.

